

нування людей, що стає простором правової реальності. Тому онтологічні підходи до вивчення механізмів захисту прав людини та їх імплементації:

- по-перше, визначають взаємозв'язок між універсальними законами буття, законами суспільства та закономірностями механізмів захисту прав людини, а також відповідність цих механізмів законам буття та суспільства;
- по-друге, встановлюють, яким чином загальнотеоретичні та правові закономірності механізмів захисту прав людини впливають на соціальне буття людей.

Підбиваючи підсумки проведеному дослідженню, слід відзначити, що в методологічному плані механізми захисту прав людини є універсальним феноменом, який з одного боку становить об'єкт наукового пошуку, визначаючи власну методологічну основу пізнання, а з іншого боку – результати наукового дослідження механізмів прав людини становлять пізнавальну основу для подальшого вивчення будь-яких інших правових явищ і процесів крізь призму їх ролі і значення у забезпеченні прав людини.

Використані джерела:

1. Мурашко Л. О. Аксиологическое измерение процесса правообразования: история и современность : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. М., 2015. 378 с.
2. Зорькин В. Д. Современный мир и права человека. *Журнал российского права*. 2008. № 11. С. 3-11.
3. Гришук О. Природне право як форма об'єктивації цінності людини. *Вісник Львівського університету*. 2006. Вип. 43. С. 3-8.
4. Пащенко О. Європейські стандарти у галузі прав людини: реалії та перспективи українського законодавства. *Право України*. 2006. № 4. С. 32-35.

*Валєєв Р.Г.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ТРЕНІНГ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Дотримання прав людини в діяльності Національної поліції залишається гострою проблемою функціонування правоохоронних органів України. Досить часто порушення прав людини викликані ескалацією конфліктів, непорозумінням, неадекватною реакцією в ході поліцейського спілкування.

Відповідно, підготовка правоохоронців до ефективної та виваженої комунікації залишається важливим завданням освітнього процесу у закладах

вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які готують поліцейських. Розуміння цього факту обумовило здійснення в останні роки наукових досліджень Т.С. Вайди, О.В. Волошиної, О.В. Камчатної, О.П. Макарової, Д.Г. Оверченко, Л.М. Пелепейченко, О.І. Приймак, Д.В. Цуркана та інших фахівців.

Ми вважаємо за необхідне виокремити тренінг поліцейської комунікації як передумову дотримання прав людини, оскільки сформовані під час тренінгів навички ефективної поліцейської комунікації дозволяють забезпечити деескалацію конфлікту та виконання поліцейських повноважень без застосування сили.

Зазначимо, що серед усіх педагогічних методів, саме тренінг зорієнтований на формування умінь та навичок. До того ж, ми пропонуємо реалізовувати тренінг у формі ділових та рольових ігор, моделювання та симулюванні ситуаційних завдань (майбутньої професійної діяльності) сценарного типу.

Але практичному етапу тренінгу передуює вивчення теоретичного матеріалу, зокрема, курсанти вивчають інформацію про концепцію міжособистісних відносин Тімоті Лірі, зокрема про можливу діаду позицій – позиції домінування та позиції підкорення, та діаду можливого відношення – ставлення агресивності/ворожості чи ставлення дружелюбності/співробітництва [1]. До того ж, забезпечується, за рекомендацією Камчатної О.В. забезпечується «усвідомлення комунікативних бар'єрів, упереджень та недопущення їх проявів» [2] в професійної комунікації працівників поліції.

Під час вибору дидактичних методів нами вивчено закордонний досвід. У розвинутих країнах Заходу у професійну підготовку поліцейських активно запроваджуються так звані серйозні ігри (serious game), які представляють собою комп'ютерні середовища, які в режимі реального часу створюють ефекти присутності та імітують високо деталізовану віртуальну реальність, що відображає типові та екстремальні ситуації професійної поліцейської діяльності (сцени та сценарії правопорушень, переслідування, опитування, застосування зброї тощо). Відповідні комп'ютерні програми потребують значних фінансових, людських та часових витрат, тому, як правило, вони націлені на імітацію екстремальних ситуацій та застосування поліцейськими примусових заходів, які важко реалізувати традиційними засобами навчання. Але запроваджуються й більш бюджетні методи. Зокрема, колектив науковців з Євросоюзу на чолі з Merijn Bruijnes сконцентрували увагу на тренуванні тактичних навичок здійснення поліцейськими опитування підозрюваних за умов недружнього характеру комунікації. Фахівці запровадили ділові ігри сценарного типу, в яких статисти реалізують різні позиції, тактики та відношення до поліцейського [3].

Ці різні тактики адаптовано нами для вивчення курсантами (див. табл.).

**Тактики комунікації під час поліцейського опитування
(адаптовано з роботи M. Bruijnes et al. [1])**

Тактика	Принцип	Опис
Будьте доброзичливими	Симпатія	Покажіть готовність говорити, реагуйте зі співчуттям.
Забезпечуйте ідентичність	Рівність	Підкресліть спільність, назвіть зовнішніх ворогів
Бути достовірним	Авторитетність	Заслугуйте довіру, показуйте досвід.
Звертатися до емоцій	Самосприйняття	Грайте на почуттях (включаючи потерпілих), пропонуйте заслужити повагу.
Залякування	Небезпека	Попереджуйте про наслідки, особистісна атака.
Створення кордонів	Дефіцит	Заперечувати поступки, ігнорувати противника.
Прямий тиск	Повторення	Повторювання вже сказаного про завершений факт.
Легітимізація.	Законність	Зверніться до норм законодавства та правил, до інших точок зору.
Торгівля	Взаємність	Попросіть щось замість свого, взаємні поступки.
Раціонально переконати	Логіка	Висловлюють аргументи, долають протиріччя

Зміст окремих пропонованих тактик (наприклад, «Заперечувати поступки, ігнорувати противника») та їхні назви (наприклад, «залякування») викликають заперечення. Але наголошуємо, що це не лише тактики поліцейського, але й ті тактики, що він мусить ідентифікувати з боку співрозмовника, і до яких часто вдаються правопорушники.

Безпосередньо сценарій передбачає певний детективний сюжет, в якому курсанти отримують інформацію спочатку від умовного опитування «потерпілого» (а також протоколу огляду місця події, відповідних фотографій та відео), потім – опитування умовних свідків та підозрюваних. При цьому статисти спочатку викривляють правду, замовчують інформацію, забувають її тощо. Розпочинають співпрацювати (у тому числі казати правдиву інформацію) вони тоді, коли поліцейський вдало реалізує ефективну тактику (наприклад, виявив ідентичність або авторитетність, зіграв на емоціях, ви-

явив співчуття, розуміння, зафіксував нелогічність свідчень, підібрав раціональну аргументацію тощо).

Для ускладнення та урізноманітнення протікання ділової гри розроблені додаткові картки, наприклад, які пропонують поліцейським застосувати певну тактику або виявити/нівелювати певну позицію/відношення.

Після зміни поліцейським тактики спілкування або після завершення сценарію, викладач організує рефлексію курсантів з таких питань: яку тактику обрав підозрюваний з самого початку; яку позицію зайняв; чи визначив своє відношення до акту комунікації; чи змінив він позицію, відношення, тактику; що вплинуло на таку зміну; які саме вербальні та невербальні ознаки свідчили про обрання, нівелювання, зміну позиції, відношення, тактики. Відповідно, у цьому випадку викладач організує рефлексію аудиторії з відповідних питань яку тактику обрав поліцейський з самого початку; яку позицію зайняв; чи визначив своє ставлення до підозрюваного; чи змінив він позицію, ставлення, тактику; що вплинуло на таку зміну; які саме вербальні та невербальні ознаки свідчили про обрання, нівелювання, зміну позиції, ставлення, тактики.

Беззаперечними перевагами цього методу є практичне відпрацювання розумових та комунікативних навичок, підвищення мотивації завдяки детективному сюжету, активна колективна робота, комплексне застосування знань з різних галузей юриспруденції. Водночас, прийому притаманні певні недоліки. Зокрема, неможливість повторного використання одного і того ж сценарію; можливість окремих курсантів уникнути активної роботи крім процесу безпосереднього опитування; людський фактор при роботі статистів тощо. Зокрема, статисти інструктуються про необхідність імітації вербальних та невербальних ознак оману, але природність такої імітації непрофесійними акторами викликає серйозні сумніви.

У зв'язку із неможливістю залучення професійних акторів кафедра тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ продовжувала пошук та на цей час реалізує також методику, в якій статисти не імітують брехню, а дійсно вводять в оману. За допомогою СУДН MOODLE реалізовано ділову бліц-гру, в якій статисти спочатку отримують ролі (звичайних відвідувачів супермаркету або терористів), а потім виконують певні дії у віртуальному просторі. На другому, центральному етапі інші курсанти їх опитують, намагаючись виявити, що вони робили, а що – ні, зокрема, привезли вибуховий пристрій, встановили його. У цьому випадку статисти дійсно кажуть правду або викривляють її. Цей дидактичний метод адаптовано нами з роботи Dando та Bull [4].

Фахівці зазначають, що працівники поліції повинні мати певні комунікативні навички, а саме: вміння швидко встановлювати психологічний контакт з незнайомими людьми, слухати інших людей, вміти застосовувати методи психологічного впливу на людей під час здійснення оперативно-службової діяльності, вміти долати психологічні бар'єри у спілкуванні [5].

Завдяки розробленому нами тренінгу у курсантів також формуються та тренуються наступні навички комунікації: 1) ідентифікації позиції співрозмовника (домінування/підкорення) за вербальними та невербальними ознаками; 2) ідентифікації відношення співрозмовника (конфронтації/співробітництва) за вербальними та невербальними ознаками; 3) вербального та невербального визначення та маскуванню власної позиції; 4) вербального та невербального визначення та маскуванню власного відношення; 5) вираження співчуття та розуміння; 6) запрошення до співпраці та/або визнання провини; 7) уміння слухати та коригувати хід розповіді; 8) навички помічати вербальні та невербальні ознаки обману, вивертів; 9) точного використання юридичної термінології та її спрощеного роз'яснювального тлумачення; 10) логічного аналізу отриманої інформації та виявлення протиріч; 11) формулювання чітких запитань; 12) використання різних тактик опитування; 13) маскуванню різних тактик опитування; 14) ідентифікації різних тактик комунікації.

Використані джерела:

1. Leary T. *Interpersonal Diagnosis of Personality : A Functional Theory and Methodology for Personality Evaluation* / Timothy Leary. — Resource Publications, 2004. — Previously published by John Wiley & Sons, 1957.
2. Камчатна О.В. Формування навичок ефективної комунікації у поліцейських, як одна із складових створення позитивного іміджу національної поліції України / О.В. Камчатна // Всеукр. наук.-практ. конф. «Актуальні питання забезпечення публічної безпеки...» (Маріуполь, 12 травня 2018 р.) : тези доп. – Маріуполь, 2018. – С. 286-289.
3. Bruijnes M. *Keeping up stories: design considerations for a police interview training game* / Merijn Bruijnes, Jan Kolkmeier, Riex op den Akker, Jeroen Linssen, Mariet Theune, Dirk Heylen // *Proceedings of the Social Believability in Games Workshop (SBG2013)*. – Centre for Telematics and Information Technology (CTIT), 2013. – С. 14-28.
4. Dando C. J., Bull R. *Maximising opportunities to detect verbal deception: Training police officers to interview tactically* // *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*. – 2011. – Т. 8. – № 2. – С. 189-202.
5. Макарова О.П. Формування професійного спілкування поліцейських на етапі фахової підготовки / О.П. Макарова // *Теорія і практика сучасної психології*. – 2019. - № 2. Т. 2. – С. 29-32.